

Marek Karczewski

"Historia hebrajskiego tekstu Starego Testamentu", Bogdan Wiktor Matysiak, Olsztyn 2008 : [recenzja]

Studia Elbląskie 10, 445-446

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Bogdan Wiktor Matysiak, *Historia hebrajskiego tekstu Starego Testamentu*, Biblioteka Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego 37, Wydawnictwo „Hosianum”, Olsztyn 2008, s. 120.

Powtarzające się próby kreowania tzw. „historii alternatywnej” początków chrześcijaństwa uświadomiły wielu współczesnym jego wyznawcom konieczność osobistego pogłębienia wiedzy na temat procesu kształtowania się Biblii. W obszarze Starego Testamentu temat historii jego najbardziej pierwotnego, hebrajskiego tekstu podjął ks. B.W. Matysiak, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, uznany specjalista w zakresie literatury i archeologii Starego Testamentu. Opracowanie *Historia hebrajskiego tekstu Starego Testamentu* jest jednym z nielicznych polskojęzycznych opracowań specjalistycznych dotyczących zagadnienia, które dla każdego wytrawnego biblisty i teologa powinno stanowić swoisty fundament pogłębionych rozważań o profilu literackim i teologicznym.

Książka autorstwa ks. Matysiaka składa się z pięciu rozdziałów, które stopniowo wprowadzają Czytelnika w złożoną rzeczywistość początków Biblii. W rozdziale pierwszym (s. 7–33) omówiono realia historyczne „świata, w którym zrodziła się Biblia”. Pierwszym krokiem w kierunku przedstawienia jego charakterystyki jest omówienie specyfiki geograficznej tzw. „żyznego półksiężyca”. Zawiera ono liczne odniesienia biblijne, które wskazują na osadzenie początków Biblii w konkretnym kontekście historyczno-geograficznym (s. 7–27). Drugi krok w kierunku prezentacji świata początków Biblii stanowi omówienie wielkich cywilizacji kręgu biblijnego (s. 27–33). W tej części pierwszego rozdziału Autor w sposób syntetyczny odnosi się do kultury i literatury w kręgu Izraela, piśmiennictwa egipskiego, literatury Mezopotamii, kręgu kananejskiego i okresu perskiego, wskazując na możliwe wpływy kultur pozaizraelskich na frazeologię, poszczególne formy literackie i konkretną tematykę tekstów starotestamentowych.

Rozdział drugi monografii ks. Matysiaka poświęcony został kwestii systemów zapisu myśli — czyli początkom pisma (s. 34–53). Po ogólnym omówieniu początków pisma ludzkiego (s. 34–37), Autor przedstawia krótką, ale bardzo wyczerpującą charakterystykę systemów pisma związanych z szeroko pojętym środowiskiem biblijnym takich jak: pismo klinowe, hieroglify egipskie. Na szczególną uwagę zasługują ostatnie dwa paragrafy tej części opracowania zawierające omówienie pierwszych alfabetów (protosynański, protokananejski, północnosemicki, ugarycki), które poprzedziły powstanie pisma starohebrajskiego. Prawdopodobnie właśnie alfabet protosemicki dał początek czterem dalszym rodzajom alfabetu — gałęzi kananejskiej „z odgałęzieniem staroherbajskim i fenickim” aramejskiej,

południowosemickiej i greckiej. Z gałęzi greckiej wyrosły potem alfabety Zachodu w tym łaćński, którym posługuje się język polski (s. 49). Warto podkreślić, że zarówno alfabet hebrajski jak i alfabety współczesne bazujące zarówno na łacinie jak i grece posiadają pierwotne, wspólne źródło. Ostatni etap stanowi omówienie procesu powstania i rozwoju alfabetu hebrajskiego. Na szczególną uwagę zasługuje przejrzyste zestawienie różnych sposobów wprowadzanego od V wieku po Chr. zapisu samogłosek (s. 52). Charakteryzujące się zapisem samogłosek ponad spółgłoskami system babiloński i palestyński ustąpiły ostatecznie pola systemowi tyberiadzkiemu zapisu głównie pod spółgłoskami.

Rozdział trzeci zawiera omówienie początków Biblii hebrajskiej zarówno od strony lingwistycznej i literackiej, materialnej, związanych z samymi materiałami piśmiennymi oraz znaczenia jakie w procesie jej przekazu odegrali skrybowie, talmudyści i masoreci (s. 54–68).

W kolejnym rozdziale ks. Matysiak podejmuje temat transmisji tekstu biblijnego (s. 69–82) ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia odkryć w Qumran. Stanowią one dodatkową obok trzech tradycyjnie przyjmowany recenzji — Tekstu Masoreckiego, *Piecioksięgu Samarytańskiego* i *Septuaginty* (s. 69–71). Ustosunkowuje się także od kwestii jednego tekstu pierwotnego (s. 72–33). Szczegółowo zostały omówione sposoby podziału tekstu hebrajskiego, redakcji i interpretacji tekstu, kwestia odpisów (kopii) i wczesnych prób druku *Biblii Hebrajskiej*.

Ostatnie zagadnienie, które porusza ks. Matysiak to kanon ksiąg Starego Testamentu (s. 83–96). Warto zauważyć, samo rozumienie pojęcia kanonu wykryształizowało się w środowisku chrześcijańskim. Tym niemniej, autor monografii przytacza świadectwa pisarzy judaistycznych, wskazując, że w czasach powstawania chrześcijaństwa istniały już zasadnicze zręby kanonu Starego Testamentu (s. 85–86). Inne kwestie poruszane w ostatnim rozdziale, to tworzenie się kanonu oraz jego struktura.

Podsumowując, należy stwierdzić, że monografia autorstwa ks. Matysiaka jest nie tylko bardzo wyczerpującą pomocą o profilu naukowym. Jej bezwzględna zaletą jest jasny przekaz treści inspirowany wyczuwalną chęcią wyjaśnienia, pomocy, udzielenia odpowiedzi na jawiące się pytania. Przystępność, to niewątpliwa zaleta tej publikacji o profilu naukowym. Inną cechą opracowania jest umiejętne osadzenie kwestii literackich w szerokim kontekście historyczno-kulturowym Starego Testamentu (geografia, archeologia, literatura). Po tym kątem pozycja ks. Matysiaka przewyższa nierzadką w środowisku naukowym metodologicznie uzasadnianą jednostronnością i stanowi kompendium wiedzy nie tylko o tekście hebrajskim Biblii, ale o początkach *Biblii Hebrajskiej* w ogóle. Należy wyrazić nadzieję, że także duszpasterze sięgną po opracowanie ks. Matysiaka i pogłębią wiedzę uzyskaną w trakcie studiów dla osobistego lepszego zrozumienia szczególnie treści starotestamentowych i w ten sposób dopomogą, innym, którzy szukają wiarygodnego źródła wiedzy biblijnej.

Ks. Marek Karczewski